

הנביא יחזקאל

כדי לספר על המפגש המטלטל עם הנביא יחזקאל, יש לעשות הקדמה קצרה, שכן הנביא יחזקאל הוא חבר חדש יחסית, אף שהכרתי חלק קטן מדבריו עוד מזמן, אך כמו הרבה דברים ש"רואים" אותם, למעשה לא "יודעים" אותם. יחי ההבדל בין השניים. ראיתי את יחזקאל הנביא מהתנ"ך עם הנבואות המצמררות והמשונות, עם השפה הבוטה, הוולגרית, הישירה והמשונה עד כדי כך שלא בטוח ש"בן אדם" כפי שאלוהים מכנה אותו בשיח עמו, אכן הוא יחזקאל דן.

הרומן שלי עם התנ"ך החל ברגל שמאל. דוקא אני, עם סקרנות הגובלת באובססיה לכל דבר, הידע מבית הספר אודות התנ"ך עד לגיל הבחורות ואף מעבר לכך, היה מועט ממש. הבית, אף שסיפק מידע רב בנושאים רבים אחרים, לא היה משמעותי בעניין. אמי, אף שהיתה בת של משפחת דתיים ממש ("אדוקים" ממזרח הונגריה) לא התמצאה בו עד כדי התלהבות לשתף ולספר ממנו. אבי הכיר טוב יותר את הברית החדשה מאשר את התנ"ך, ואף ידע לצטט ממנה בגרמנית בדרך כלל. כך גדלתי למרות סקרנותי עם ידע חלקי ורדוד שלא נצרב מסיפורי התורה (קין והבל) בכתה ב', סיפורי שמואל ומלכים מכתות גבוהות יותר. אך הדחיפה המשמעותית, ובעצם גילוי הנשגבות העיונית-אנושית הטמונה בתנ"ך, הייתה בצוהר שפתחה עבורי המורה-מחנכת בתיה בכתה ז' בבית הספר גאולים, בקעה, ירושלים שהניח לאור לחדור כמו בצרה שתיבת נח (ראו בהמשך אודות "החברה" המורה בתיה).

במסגרת ההתעסקות במוסר, כמושג המרכזי בהוויה האנושית בכלל, הפכתי מאד ערני וקשוב לקולות, שעד לא מזמן לא הייתי מקשיב להם כלל. אין ספק שהנביא יחזקאל, לצד הנבואה שלו, מביא תפיסה מייאשת, שנכון, לאור מה שאנו חווים ורואים בהיסטוריה הקרובה, לא רחוק מכאן כעת חיה, ואף בקרבנו בקטנה, ניתן להתפתות בקלות לציניות של דיוגאנס וליאוש מהמין האנושי של יחזקאל דן.

מי שהעניק לי את המפתח להיכרות אינטימית ביני לבין הנביא יחזקאל, היה פרופ' ישראל קנהל¹. הוא פתח צוהר לנביא יחזקאל המשונה הזה, שהאיר את לב ליבו של העיסוק הכמעט אובססיבי שלי אודות המוסר, הטוב/הרע וכיו"ב, כשברור לי יותר ויותר שכל החשיבה האנושית סבה בסופו של יום סביב סוגיית המוסר טוב ורע.

אך נחזור לחבר הנביא יחזקאל: מסכן, נפל עליו ייעוד שלא הרפה ממנו, לנבא על בני ישראל המוכים ושבורים מהרס הבית והגלות (בבל) שנפלה עליהם. היה עליו להצדיק את מצבם בהווה העגום, ולומר מה יהיה, או בעצם מה צריך לקרות כדי שהמצב ישתנה, כשהכל יחזור על מכונו.

כדי להצדיק את מצבם העגום הנוכחי של העם (בגלות בבל) הוא אומר לעם המוכה בפשטות – אתם ואבותיכם חוטאים גמורים, לא פחות. נראה שאין לו שום רצון לרכך דברי תוכחה אלה, שהם בלתי חינוכיים בעליל וודאי לא ישנו איש רע/ חוטא לאיש טוב יותר: בטקס החניכה שלו לנביא אומר לו אלוהים (פרק ב', 3) וודאי כך פנה הנביא לעם שלא הבין מה זה רוצה ממנו: "שולח אני אותך אל בני ישראל אל גוים המוקדים אשר מקדו בי המה ואבותם

1 האוניברסיטה המשודרת "ריבוי הפנים באמונת הייחוד" (הוצ' משרד הביטחון, 1995)

פְּשָׁעוֹ בִּי", כלומר בני ישראל "גויים מורדים" הם ואבותיהם, לא פחות. התחלה רעה, בואו נודה על האמת, אם ברצונך לפנות בכדי לגרום להשתנות בן אדם שיהיה טוב יותר משהיה.

אישית הייתי אומר לחבר הנביא, שלא כך מגיעים ללבבות האנשים, אך לא נראה לי שהיה מפנים ומיישם, כי ככה הוא היה, ולהשתנות עד כדי כך בגילו המופלג, נראה לא מעשי.

ואז מספר הנביא על הניסים והנפלאות שיקרו להם אם יהיו "טובים" (פרק ל"ו, 11-12): "והרַבִּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם וּבְהֵמָה וְרִבּוֹ וּפְרוֹ וְהוֹשַׁבְתִּי אֶתְכֶם כְּקִדְמוֹתֵיכֶם וְהִטִּיבְתִי מֵרַאשֵׁיתֵיכֶם וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה: וְהוֹלַכְתִּי עֲלֵיכֶם אָדָם אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וַיְהִי שׂוֹךְ וְהָיִיתָ לָהֶם לְנֹחַלָה וְלֹא תוֹסֵף עוֹד לְשַׁכְּלֶם:". אך סליחה, איך בדיוק יהפכו החוטאים לטובים ולו כדי לזכות בטוב מהטוב הזה המובטח?

למעשה, מודה הנביא, שכנראה גם אלוהים יודע בסתר ליבו שהאנשים אינם הופכים לטובים רק כי אומרים להם, או אף מאיימים עליהם, אם הם ואבותיהם לפניהם עושים ועשו רע, ולמעשה לא מכירים דרך אחרת. וכאן אנו, אני והנביא יחזקאל, נפגשנו, לנוכח עמדתו הדי נחרצת: לא חינוך, וודאי לא תוכחה ואיומים, גם לא עונשים ויסורים לא ישנו את האדם. רק אלוהים יוכל לשנות אותו.

אני מודה שזה מפתה לראות את דברים כך כמו פסוק זה בדור שלפני המבול (בראשית ח', 21) "יצר האדם רע מנעוריו" מראשית היות האדם אדם. אך אם זה כך, מה הטעם להתעצם אישית, לחנך, לשאוף לחברה טובה יותר, ליצור ולנסות?

הנביא יחזקאל, כמו חברי דיוגאנס לפניו, מגלים פסימיות טוטאלית, אך יחד עם זאת הוא אומר שיש תקווה, אמנם לא משהו שניתן למימוש או להשגה, אך תקווה: בטכס היטהרות שמימי, בו לא שרף לא מלאך אלא אלוהים בעצמו (שאומר בלשון יחיד "לקחתי/ קיבצתי/ זרקתי מים") משנה אלוהים את האדם והופך אותו לטוב. לא חינוך, לא איומים ולא תוכחה אלא יד אלוהים בדבר: הוא הופך את **לב האבן ללב בשר**, את הלב הרע ללב טוב.

הפיכת לב האבן ללב בשר, לב של אדם מלא חולשות כרימון, חוטא מעצם קיומו, והופך ליצור חסר חולשות, שלם וישר וטוב בעצם הווייתו, מתואר בחזיון מרהיב אֶל-הנביא יחזקאל שאין שני לו בתיאורים כאלה: (יחזקאל, ל"ו פסוקים 21-28): "וְלִקַּחְתִּי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֲדַמְתְּכֶם: וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטַהַרְתֶּם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם: וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסַּרְתִּי אֶת לֵב הָאֲבָן מִבְּשַׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר: וְאֶת רוּחִי אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם וְעִשְׂתִּי אֶת אֲשֶׁר בְּחַקִּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעִשְׂתֶּם: וַיִּשְׁבַּתֶּם בְּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם וְהָיִיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים: וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וְקִרְאתִי אֶל הַדָּגָן וְהַרְבִּיתִי אֹתוֹ וְלֹא אֶתֶן עֲלֵיכֶם קֶעֶב: וְהַרְבִּיתִי אֶת פְּרֵי הָעֵץ וְתִגְוַבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקַּחוּ עוֹד חֲרַפַּת קֶעֶב בְּגוֹיִם:" וזה נמשך עוד הלאה.... ראו בעצמכם שם בתנ"ך.

תודה לך חבר, הנביא יחזקאל על שהארת את דרכי בתפיסה מוסרית-חברתית **שרק אלוהים יהפוך לב של אבן של האנשים ללב בשר**, כלומר לאנשים טובים שאינם קיימים כיום.

המממ... אינני מקבל תפיסה זו, וסליחה שאינני מסכים עמך, כי אני כן סבור שחינוך והתכוונות עשויים להפוך גם לב אבן ללב חי, פועם ומבין שאין תחליף לעשיית הטוב בכל אשר נפנה. או במילים אחרות, שכן ניתן להשפיע ולשנות חברה ליותר מוסרית מזו הקיימת. ■